

УДК 332.1.009.12

Норченко А. В.,

аспірант,

Черкаська філія ПВНЗ «Європейський університет», м. Черкаси

АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА СТАНУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНІВ КРАЇНИ

У даній статті розглядається оцінка стану соціально-економічного розвитку конкурентоспроможності регіонів країни, а також її аналіз. Проводячи дослідження виявили, що ключовою проблемою є серйозна диспропорція соціально-економічного розвитку регіонів.

Ключові слова: соціально-економічний розвиток, аналіз, конкурентоспроможність регіонів, оцінка, проблеми соціально-економічного розвитку, диспропорція, диспропозиція, інтегральні показники, соціально-економічний потенціал, економічні реформи.

АНАЛИЗ И ОЦЕНКА СОСТОЯНИЯ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ РЕГИОНОВ СТРАНЫ

Норченко А. В.

В данной статье рассматривается оценка состояния социально-экономического развития конкурентоспособности регионов страны, а также ее анализ. Проводя исследования, обнаружили, что ключевой проблемой является серьезная диспропорция социально-экономического развития регионов.

Ключевые слова: социально-экономическое развитие, анализ, конкурентоспособность регионов, оценка, проблемы социально-экономического развития, диспропорция, диспропозиция, интегральные показатели, социально-экономический потенциал, экономические реформы.

ANALYSIS AND ASSESSMENT OF SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE COMPETITIVENESS OF REGIONS

Norchenko A.

This article discusses the assessment of the socio-economic development of the competitiveness of regions and its analysis. Through research found that the key problem is a serious imbalance of social and economic development.

Keywords: economic and social development, analysis, regional competitiveness, evaluation, problems of socio-economic development disparities, dyspropozytsiya, integrated indicators and socio-economic potential and economic reforms.

Постановка проблеми. В сучасних умовах головною проблемою є диспропорція соціально-економічного розвитку регіонів, тому виникає необхідність розробки стратегій регіональної конкурентоспроможності, які спрямовані на комплексне розв'язання завдань регіонального розвитку, а також підвищення рівня національної конкурентоспроможності.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Оцінювання рівня розвитку регіону, його спеціалізації й комплексності розвитку продуктивних сил, їх ефективності, а також дослідження регіональних ринків товарів і послуг, праці, фінансових структур, рівнів інвестицій та інновацій, включає регіональна діагностика. Важливе значення має також аналіз особливостей населення (демографічних показників, системи розселення тощо), оцінювання природно-ресурсного, наукового і виробничого потенціалів, рівня розвитку і розміщення інфраструктури, екологічної безпеки.

Актуальність дослідження зумовлена тим, що кризові економічні явища, актуалізують основні проблеми використання економічного регіонального потенціалу. Ефективний соціально-економічний розвиток України та підвищення рівня її конкурентоспроможності на світовій арені передбачає стабільний та ефективний розвиток її регіонів.

Метою написання даної статті є дослідження аналіз та оцінка стану соціально-економічного розвитку конкурентоспроможності регіонів країни, а також дослідження диспропорції соціально-економічного розвитку регіонів.

Виклад основного матеріалу. В умовах сучасності головною ключовою проблемою є серйозна диспропорція соціально-економічного розвитку регіонів. Виникає завдання розробки стратегій регіональної конкурентоспроможності, які спрямовані на комплексне розв'язання завдань регіонального розвитку, а також підвищення рівня національної конкурентоспроможності [1].

Основні проблеми, що пов'язані з соціально-економічним розвитком регіонів, класифікують за такими ознаками:

- генезисом, тобто за особливостями виникнення чи зародження;
- місцем виникнення чи зародження;
- тривалістю існування до початку пом'якшення чи нейтралізації (короткотривалі, довготривалі);
- обсягом коштів, які необхідні для їх нейтралізації чи вирішення (малозатратні, крупнозатратні);
- найважливішими ознаками (суспільно-політичні, соціально-економічні, організаційно-правові, екологічні тощо);
- диспропорціями, що вони породжують. Рівень розвитку регіонів оцінюють за багатьма видами показників, які умовно можна поділити на економічні" соціальні й політичні. Рівень соціально-екологічної безпеки характеризується екологічними показниками [8, с. 42].

Рівні регіонального розвитку визначають шляхом порівняння регіональних показників (індикаторів розвитку) із середніми по країні або з аналогічними показниками інших регіонів (деколи з показниками інших країн).[3, с. 37] Тому що, на сьогоднішній день, не досить чітко визначене співвідношення показників соціально-економічного розвитку, соціально-економічного потенціалу, а також показників конкурентоспроможності регіону необхідно детальне обґрунтування принципів розробки регіональної стратегії формування конкурентоспроможності враховуючи, при цьому, вплив циклічних процесів на регіональну економіку з різною галузевою структурою.

Кризові економічні явища, актуалізують основні проблеми використання економічного регіонального потенціалу. Незважаючи на те, що в країні відбувається скорочення виробництва, погіршення фінансового стану підприємств, спад інвестиційної активності, а також падіння життєвого рівня населення, країна все-таки має у своєму розпорядженні виробничі потужності, природні ресурси, і висококваліфіковану робочу силу. Тому

дуже важливим завданням є оцінка суспільних можливостей і ресурсів для їх більш ефективного розподілу й використання.

Питання, пов'язані з комплексною оцінкою факторів економічного регіонального розвитку, на сьогоднішній день залишаються головними дослідницькими проблемами.

Ефективний соціально-економічний розвиток України та підвищення рівня її конкурентоспроможності на світовій арені передбачає стабільний та ефективний розвиток її регіонів. Раціональне використання ресурсів кожного регіону, створення ним власної економічної бази, використання свого потенціалу є передумовою перспективного піднесення країни в цілому. Сьогодні існують значні диспропорції у розвитку регіонів України, що спричинені природно-географічними умовами та неефективним використанням природних, економічних, трудових, інформаційних ресурсів [4, с. 99-101].

Значну увагу слід звернути на піднесення регіональної економіки та подоланні диспропорції у їх соціально-економічного розвитку. Досліджуючи поняття диспропорції зазначимо, що в класичному розумінні пропорція являє собою певне співвідношення частин цілого [7, с. 73-75]. В економічних пропорціях даними частинами виступають окремі підсистеми, елементи та компоненти народного господарства. За матеріально-речовою ознакою економічні пропорції поділяються на трудові, речові та вартісні; за економічним змістом у їхньому складі виокремлюють народногосподарські, міжгалузеві, територіальні, зовнішньоекономічні пропорції [8, с.235-236].

Одним із головних проявів зазначених диспропорцій є суттєві відмінності в рівнях соціально-економічного розвитку між регіонами, що відображаються насамперед через показники валового регіонального продукту (ВРП) та ВРП на одну особу, або валової доданої вартості в регіоні (ВДВ) та ВДВ на одну особу.

Регіональні диспропорції значною мірою є наслідком структурних диспропорцій економіки України, які проявляють себе у використанні економічного потенціалу та розвитку економіки.

За допомогою аналізу можна говорити про значну розбалансованість економічної діяльності регіону, що робить показник валового регіонального продукту в цілому не керованим, що в свою чергу істотно знижує дієвість регіональної економічної політики спрямованої на усунення між регіональними диспропорціями, зміцнення економічної та політичної цілісності країни.

Оцінювання рівня розвитку регіону, його спеціалізації й комплексності розвитку продуктивних сил, їх ефективності, а також дослідження регіональних ринків товарів і послуг, праці, фінансових структур, рівнів інвестицій та інновацій, включає регіональну діагностику. Важливе значення має також аналіз особливостей населення (демографічних показників, системи розселення тощо), оцінювання природно-ресурсного, наукового і виробничого потенціалів, рівня розвитку і розміщення інфраструктури, екологічної безпеки [2, с.16-18].

До основних проблемних питань відноситься визначення передумов щодо розробки стратегії регіональної конкурентоспроможності. Слід провести комплексний аналіз показників соціально-економічного розвитку регіону з метою виявити потенційні конкурентні переваги, що є основою розробки стратегії конкурентоспроможності.

Основними завданнями оцінки соціально-економічного потенціалу є наступні:

- визначення змісту й структури соціально-економічного регіонального потенціалу;
- комплексний аналіз структури й динаміки соціально-економічного потенціалу;

- обґрунтування методичних основ оцінки соціально-економічного потенціалу;

- розробка пропозицій щодо регіональної політики держави, яка спрямована на розвиток і використання соціально-економічного потенціалу.

Враховуючи сучасний економічний розвиток, можна сказати, що характер диференціації рівня доходів населення не завжди відповідатиме економічному потенціалу регіону.

Велике значення в даний період економічного розвитку має саме соціально-економічний потенціал певної території або регіону, тому, що в країні існує необхідність створення економічних, соціальних, виробничих і господарських можливостей і умов для більш ефективного економічного розвитку за рахунок якісних факторів росту.

Як правило, соціально-економічний потенціал зводиться до більш вузьких питань, які характеризують галузеві й інші пропорції відтворення і їх функціональні взаємини, і прирівнюється до національного багатства [3, с.29-31].

Конкурентоспроможність промисловості регіону є ключовим фактором економічного і соціального розвитку регіонів. Дуже важливо, щоб промислові підприємства, що знаходяться на його території, були конкурентоспроможними і тим самим сприяли збільшенню бюджету регіону, забезпечення зайнятості населення, зростанню купівельної спроможності населення, збільшення попиту, зростання ділової активності і процвітанню регіону в цілому. Очевидним наслідком конкурентоспроможності промислових підприємств є великі обсяги продажів, а також вихід підприємств на національний і світовий ринки (за умови подальшого задоволення внутрішнього попиту). На сучасному етапі розвитку економіки це особливо важливо, тому що спостерігається серйозне відставання за рівнем соціально-економічного розвитку більшості регіонів від розвинутих країн.

Для регіону аналіз і оцінка конкурентоспроможності його промисловості становить інтерес, оскільки дозволяє визначити, що слід очікувати регіону від економіки промислових підприємств і як сприяти процесу зростання їх конкурентоспроможності. У результаті аналізу конкурентоспроможності промисловості регіону важливо отримати не тільки аспектних оцінки конкурентоспроможності конкретного підприємства, а й визначити ту чи іншу галузь, що дозволяє підвищити його рівень конкурентоспроможності залежно від можливості включення даного підприємства в той чи інший тип діяльності регіону для підвищення його соціально-економічного потенціалу.

Оцінювання соціально-економічного стану території має кілька цілей:

- 1) закласти підвалини для точнішого визначення передумов стратегічного вибору напрямків розвитку;
- 2) відобразити ресурсні можливості регіону для потенційних інвесторів і кредиторів;
- 3) здійснити позиціонування регіону для просування на глобальному ринку [9, с.19-23].

Розглядаючи нерівномірність розвитку, як основу регіональної диспропорційності. Слід пам'ятати про подвійний характер її впливу на економічний розвиток. Перш за все, він є позитивним, оскільки саме через нерівномірність створюються умови для високих темпів економічного розвитку регіонів-лідерів, підтягування до більш високого рівня розвитку відстаючих регіонів, формування "осей розвитку" тощо.

Водночас очевидними є й негативні наслідки нерівномірного розвитку, на що багато дослідників звертали увагу.

Розглядаючи теоретичні доробки Н. Баранського, слід виділити тезу про те, що можливість загострення нерівномірності розвитку обумовлена наявністю певної закономірності: "Існує міцний зв'язок і взаємозалежність між характером розселення людей і розміщенням тих населених пунктів, в яких вони живуть, і характером і розміщенням виробництва.

Зв'язок цей непрямий і не постійний, а історично мінливий, причому потрібно врахувати, що розміщення виробництва міняється сильніше, ніж розміщення населення. Тому між цими двома видами розміщення продуктивних сил нерідко виникають більш менш гострі протиріччя" [5, с. 48-49].

У працях сучасних дослідників, а саме О. Лугового, також маємо змогу висвітлити акцент на подвійному характері впливу нерівномірності на економічний розвиток: « У довгостроковому періоді за умови мобільності чинників фізичного і людського капіталу така ситуація може бути вигідна для всіх регіонів економічної системи, що розглядається. Регіони "центру" зростають швидше за рахунок агломераційного ефекту і спеціалізації у виробництві товарів "новіших" галузей, а також часто за рахунок вигідного економіко-географічного положення.» Певні підходи до розв'язання зазначених проблем зустрічаються у публікаціях провідних науковців світової економіки.

На основі проведеного огляду, зазначаємо, що проблемі економічних диспропорцій регіонів приділяється значна частина уваги сучасних економістів. на даний момент відсутні єдині методологічні підходи щодо оцінки та аналізу пропорційності регіонального розвитку. Найчастіше автори обмежуються аналізом показників, які характеризують саме нерівномірність регіонального розвитку в масштабах країни чи на між краї новому рівні, часто ототожнюючи її з диспропорціональністю. При цьому поза увагою вчених залишаються глибинні причини порушення внутрішньо-регіональної пропорційності та її вплив на ефективність функціонування всієї економіки країни. Крім того, незважаючи на численні наукові праці, серед дослідників до цього часу не прийнято єдиний понятійний апарат та не завершено процес формування методології досліджень, пов'язаних із вивченням й структурізацією регіональних диспропорцій, а також характером їхнього впливу на загальний розвиток національної економіки, не визначені чіткі

критерії, за якими слід ідентифікувати та оцінювати ступінь глибини регіональних диспропорцій, відсутній цілісний механізм управління просторовим розвитком національної економіки з урахуванням процесів, що призводять до виникнення диспропорцій та проблемних територій в економічному просторі держави.

Кардинальні перетворення здійснюються у найважливіших сферах життєдіяльності країни. Реформи відбуваються не лише на державному, а й на регіональному рівні, оскільки спрямовані на докорінну зміну соціально-економічної ситуації саме в регіонах.

В цьому зв'язку економічна і соціальна політика держави повинна формуватися на нових підходах і принципах.

Тому що подальше економічне зростання і підвищення фінансової стійкості держави можливе лише за умови глибоких структурних перетворень.

Завдання реформ – це передусім, підвищення якості державного управління, сприяння розвитку підприємницького середовища, створення стимулів для інвестиційної та інноваційної активності, перехід до якісно нової, дієвої системи соціального забезпечення громадян.

Реформування центральних органів виконавчої влади, що зараз здійснюється, спрямовано, перш за все, на підвищення ефективності економічних реформ.

Одним з головних завдань на сучасному етапі є забезпечення програмного управління під час формування та реалізації економічної політики держави.

Вивести країну з теперішнього стану і забезпечити її перехід до економіки, заснованої на високих технологіях, економіки знань – можливо лише із запровадженням системи стратегічного управління з відповідним програмним забезпеченням.

При цьому система державних цільових, галузевих та регіональних програм має бути об'єднана єдиною методологією їх побудови, а програми підпорядковані спільним цілям, але з відповідною ієрархією цілей, узгоджені по строках та етапах реалізації, диференційовані за змістом та характером завдань.

Така архітектура програм дозволить чітко і злагоджено реалізувати завдання по етапам реформ на усіх рівнях управління.

Програма соціально-економічного розвитку – це базовий документ яких визначають орієнтири макроекономічної, соціальної, інвестиційної та грошово-кредитної політики держави, пріоритети та параметри і параметри регіонального та галузевого розвитку, структура і пріоритети державного бюджету тощо [6, с.159-161].

Висновок. Постійна зміна регіональних пропорцій посилює нерівномірність розвитку, яка виступає об'єктивним підґрунтям для виникнення різного роду диспропорцій на регіональному рівні. Найбільш змістовним поясненням причин нерівномірності, є надзвичайно складна структура господарства окремих регіонів з притаманними їй численними внутрішніми взаємозв'язками та процесами, що часто розвиваються у різних напрямках.

1. Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>.

2. Про стимулювання розвитку регіонів [Текст]: Закон України від 8 вересня 2005 р. № 2850-IV.// "Урядовий кур'єр". – 12 жовтня 2005 р. - № 1. – С. 16-18.

3. Кривуц, Ю.М. Інвестиційна привабливість України: переваги й недоліки. [Текст]: / Ю.М. Кривуц, Д.А. Трушкіна // Вісник МСУ. Серія "Економічні науки". - т.VII. - №1. - 2004. - С.29-31, 37.

4. Манів З. О. Регіональна економіка / З. О. Манів, І. М. Луцький, С. З. Манів – Львів: Магнолія 2006; – 2008. – 640 с. – С.99-101.

5. Мочерний С. В. Економічний енциклопедичний словник: у 2т./ Львів, 2006.- том 2, 200 с. – С. 48-49.

6. Регіональна економіка [Текст] : підручник / [С. П. Качан та ін.] ; за ред., проф. С. П. Качана. - К. : Знання, 2011. - 670 с. – С. 159-161.

7. Юрченко, С.О. Тенденції розвитку інвестиційної діяльності в Україні [Текст]: / С.О. Юрченко, А.Е. Юрченко // Вісник МСУ. Серія "Економічні науки". - т.VII. - №1. -

2004. - С.73-75.

8. Азрилияна А. Н. Большой экономический словарь 6 издание., -доп- М-2004- 866 с. – С.235-236, 42

9. Крислов А.Д. Типология задач оценки социально-экономического потенциала территории и повышение конкурентоспособности региона // Экономические инновации. – Одесса: ИПРЭИ НАН Украины. - 2005. - №22. – С. 19-23.